

ঐথ্যায়গী লমদম মণিপুৰদা ঘূম্বী মখোঙ ওইনা ঝাইদকী পান্না শীজিম্বা উ পান্দিশিংগী মৱতা উশাই পান্দি অসি থোইদোক্কা শিংখানীংঙাই ওই। ঐথ্যোয়দি ভুসি ফাওবদা থোইদোক্কা খঞ্জিল্লদে মদুদি উশাই পান্দি অসিদা হীদাকী ওইবা মণ্ডলশিং যাওই হায়বসি। উশাই পান্দি অসি ইংলিসতা নিদল ৰুদ (Needle wood) নংত্ৰগা শীমা (Schima), হিন্দিদা মাকুসাল (Makusal) নংত্ৰগা কানক (Kanak), নংত্ৰগা চিলাওনি (Chilauri), বেঙ্গোলিদা চেলেনি (Cheloni) নংত্ৰগা মুক্ৰিয়া সাল (Mukria sal), নেপালিদা সুলে চিলাওনি (Sule-Chilauri) নংত্ৰগা আওলে চিলাওনে (Aule Chilaune), থাইদা থালো (Thalo) নংত্ৰগা চাম্পা দোঙ (Champa dong), ভিয়েটনামিজদা ভুসী (Voosi) নংত্ৰগা ভুসী থুঙ্গ (Voosi thoose), বৰ্ণিজদা লৌকিয়া (Laukya), চহিনিজদা মুহে (Muhe) নংত্ৰগা হেশু (Heshu) নংত্ৰগা হেমু (Hemu) নংত্ৰগা হাওজী-হাওজী (Haozi-haozi), ইন্দোনেশিয়াদা সেরু (Seru) নংত্ৰগা মাংগাত (Madang galal), জপানিজদা মেদাং গাতল (Medang gatal), লাওদা মী (Mi) নংত্ৰগা খাই সৌ (Khai Sou), ত্ৰেদকী ওইবা মিমিংদা চহিনীজ গুগৰ (Chinese guger) নংত্ৰগা

ইদাক কান্ৱৰবা পান্দিশিং : উশোই

— ডা. হুইদ্রোম বীৰকুমার —

সী এস আই আৰ : নোৰ্থ ইষ্ট ইনষ্টিটিউট ওফ সাইন্স এন্ড টেক্নোলজি, লম্ফেলপাং

সামাক (Samak), সাইন্টিফিক নংত্ৰগা বোটানিকেলগী ওইবা মিমিংদা শীমা ৱালিচাই (Schima Wallichii (DC) Korth) নংত্ৰগা শীমা বানকানা (Schima bancana Miq) নংত্ৰগা শীমা ক্ৰেনাতা Schima crenata Korth) নংত্ৰগা শীমা মোৰোনহী (Schima moronhae Reliuv Blume) হায়না কৌই অমসুং চা পান্দিগী (Tea Plant) শাগৈ হায়বদি থীয়েসী (Theaceae) দা চিল্ল।

উশাই পান্দি অসি মতম পুন্মত্ৰ শংদুনতা লৈবা ময়ায় ওইৱপা চাউৰা মিটৰ ১০দগী ১৫ ফাওবা ৰাংবা য়ান্না কনবা উ পান্দি। উশাই পান্দি অসি মতোদা মসা-মৰেং য়ান্না লোদুনা মনা য়ান্না পুংই। পাউমশিংগী মত্ৰ ইয়া উশাই পান্দি অসি ইন্দিয়গী সব-কোৰ্টিনেট, ম্যান্মাৰ, থাইলেণ্ড, মলেসিয়া, ইন্দোনেশিয়া অমসুং ফিলিপিনকী মফমশিংদা মহেশাগী ওইনা হৌজৈ। নোৰ্থ ইষ্ট ষ্টেটকী অয়াঙ্গা মফমশিং মৰুওইনা মণিপুৰদা উশাই পান্দি অসি য়ান্না মৱাং কাংনদা হৌই। ঐথ্যায়গী লমদম মণিপুৰদদি উশাই পান্দি অসি খৰা নেমতক তোঁবা চীংগী মফমশিংদা থোইদোক্কা পাক-শাৱা হৌই। উশাই পান্দি অসি সেকেন্দৰি ফোৱেট অমসুং অমাঙ-অতা থোক্কা উমশিং (Secondary & Tertiary forest) দা মপুং ফানা হৌবা থেংনে। উশাই পান্দি অসি খৰা শাৱপ তোঁবা সবট্ৰোপিকেলদগী খৰা হোৱা শাৰা ট্ৰোপিকেলগী মফমশিংদা নোংপোক থংবা নেপালনীনা নোংপোক থংবা ইন্দিয়গী মফমশিংদা য়ান্না মৱাং কাংনা হৌই। উশাই পান্দি অসি থাংৱা মত্ৰ চহী ৪দগী মাপন ফাওবা শাংলি অমসুং মইহে য়াল্লি। পান্দি অসি চহী চুগা মপান শাংলি অমসুং মইহে য়াল্লি। উশাই পান্দিগী উদী মকু অদু মত্ৰক-মত্ৰক লাউদা মনুং থংবা শৰুজ্ঞা গুৰুশং গুংই লোয়ননা পায়ৰুৱদা

য়ান্না হাক্কাৰা ফাওই অমসুং উশা অদু মথা-মথা পোমখংলকই। উশাই পান্দি অসি মীওইবনা হীৱম কয়ামৰুৱদা শীজিলৈ। নেপালদদি উশাই পান্দিগী নৌতক তোঁবা মনাশিং অদু শা-ৰণগী য়ান্না ফৰা শজিক অমা ওইনা পীজনৈ। উশাই পান্দি অসি ঝাইদকী ফৰা মৈ থানবা শীঙশিংগী মৱজা য়ান্না ফৰা অমনি হায়না লৌনে। পাউমদগী মত্ৰ ইয়া উশাই পান্দিগী উ অসিদা যাওবা ইনজিগী মণ্ডল অসি কেজি অমদা কিলে-জুল ১৯,৯৮০ ৰোম যাওই। অতোপ্লা পাউম অমগী মত্ৰ ইয়া উশাই পান্দিগী উ অসি চে মখল খৰা শাবদা য়ান্না খুদেং চাই। উশাই পান্দি অসি ঐথ্যায়গী লমদম মণিপুৰদদি ফুম-কৈ শাবদা উখোং ওইনা য়ান্না পান্না শীজিলৈ। হায়ৰিবা উ অসি মত্ৰ কুঞ্জা (Fine grain) অমসুং লুঙ্গা মৱজা থোং শাবদসু শীজিম্বদা খুদেং চাহল্লি। পাউমদগী মত্ৰ ইয়া উশাইগী উ অসি কুবীক মিটৰ অমদা কেজি ৪৫০দগী ৯২০ ফাওবা লুম্ই। উ অসি শুম অমসুং লেশৌনা ইয় চাদে। উশাই পান্দিগী উ অসি য়ান্না ফৰা মখলগী প্ৰাই ৰুদ (Ply wood) শাবদা শীজিলৈ। উশাই পান্দিগী উ অসি থোঙ-থোঙদাও, উপ-কাংথোল, হি অমসুং জহাজ, গাড়ীগী বোদি চাবা, লৌ থোইবাবা লাঙ্গোল চাবা, খুশু-খুংলায়শিংগী মখোক পানবা, উদী লৈহেংশিং শাবা অমসুং ৱেলগী ফফ্ফ চাবদা শীজিলৈ। উশাই পান্দিগী উদী মকুদা তেনিন হায়না খঙনবা গম অমা যাওই অমসুং হায়ৰিবা গম অসি ফিৱোল মত্ৰ শৰা অমসুং শা-ৰণগী মত্ৰ আ অদু শৰু শেফ্ফা শীজিলৈ। পাউম অমগী মত্ৰ ইয়া উশাই পান্দিগী মৱদা চাদা ১৯গী চাংদাদা খাউ যাওই। উশাই পান্দিগী উদী মকুদা হু চেৰা পোংশক অমা যাওই অমসুং মদু মকক-মকক ৰুঞ্জা গা লৈবা তুৱেল অমদি পুত্ৰি থোংবোদা থাদুনা ভাশিং অদু মকেক গাওহুঞ্জা ফৰগী চনবী লৈ। ব্ৰিটেল ৰাজত্বপ ৰৱনা উশাই

পান্দিগী অনৌবা উদী মকু অদু লৌৱগা ঈশিংদা লোদুনা লৌবা মই অদু অশোক-অপন তৌবদা চামথোক্তা মহীক-মতাই চঙদনবা এণ্টিসপটিক অমা ওইনা শীজিম্বগী পাউমশিং লৈ। ইন্দোনেশিয়াদা বুৰা কাংকোক (Bua Cangkok) অদুগা চাঙকোক (Changkoh) হায়না পেনিন্সুলাৰ মলেসিয়গী মীওইশিংনা কৌনবা উশাই পান্দিগী মপালদগী শাবা হীদাক অসি নুগীগী অজুংখোঙা নাৰা লায়না মখল খৰা লায়েনবগী পাউমশিংসু ঐথ্যোয়না থেংনে। হায়ৰিবা অশেফ্ফা হীদাক অসি মীওইবগী তিসু (Tissue) অসি মপুং ফনা চশিলহনবা গুস্তী হায়নসু পাউমদি। হাইস্বেৰিয়া (Hysteria) হায়না খঙনবা পুত্ৰি ৰাখল গাওদুনা ৰাহুৰদা উশাই পান্দিগী লৈ অদু ফজনা শুগাইৰগা থোইহী খৰা হাপুনা শেফ্ফা মচল অদু চাং নাইনা পীজুনা লায়েনবগী পাউমশিং লৈ। উশাই পান্দি অসি ৰোফি পান্দি থাবা মফমশিংদা চাং মায়না থাদুনা উজ্জ পীহনবদা শীজিলৈ। অৱাং নোংপোক ইন্দিয়গী মফম খৱদা কাৰ্দমোম হায়বদি ইলাইচি অচৌবা অসিগা উশাই পান্দিগা পুয়া থামিমাদুনা ইলাইচি পান্দি অদুনা উজ্জ পীবগী মখজ ঈশিং মনিলগী চাং চানা পীৱগা থাদুনা ইলাইচি পান্দি অদুনা কাৰ্দা পীহল্লি। উ-ৰা যাহুখিনুনা মক ৰেফ্ফাচিংগী মফমশিং অসি অমক হুয়া উং শেমগংক হায়ববদি উশাই পান্দি অসি থাদা য়ান্না চুৰা পান্দিশিংগী মনুদা শীংখানীংঙাই ওই। উজ্জ পীনবগীদমজ লম্বীগী মপালদা উশাই পান্দি অসি থাবা যাই। মতাং অসিদা নীংখিবা যাই মদুদি উশাই পান্দিগী জিল Schima হায়বসি গ্ৰীকি ৰাইহে Skiasma মসিগী ৰাহুহেতি সেদো হায়বদি মমি হায়বনি - মসিগী মৰুওইবা ৰাখক্লোনদি উশাই হায়ৰিবা পান্দি অসি মতোদা মসা য়ান্না লোদুনা অমদি মনা য়ান্না পানুনা উজ্জ (Shadow) ফজনা পীবা গুস্ত অদুদগী।

রাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী ১১মক ফাগী তারক্কদৌৱে...

অৰোইবা পাষ্ট্ৰে ওইনা অনৌবা জন্মকৃষ্টি মৰি মঙা ইথোক্লগা য়েংলসি

- বী এম মাইমোয়া -

(হান্ৱগী মশা চখাজৰকপা...)

ত্ৰকৰুশুৱা মপোক চহী : (খৃষ্ট কুম ২০১০দা পুথোৱকপা) ডা. এম থোইবা সিংহনা ইবা ‘শজিবু পূৰ্ণিমাৱা লাৰুপসিদা নীংখিংলকই ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ’ কৌবা ৱাৱেং অমা লমদমসিগী পাউচে অমদা মাৰ্চ ৩০, ২০১০দা ফোঙখি। ৱাৱেং অদুনা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ খৃষ্ট কুম ১৭২১দা পোকই হায়দুনা পল্লি। অক্ষ খুংহোংসু পীৱমদে। মসিদা নুমিং থবান, পুংফম খেনফম অমত্তা যাওদে। ফংফমসু অত্তে। মাগী মাগী ফাইলিং হায়বদুনি। বিদ্যা সিংহগী ফাইলিং খৃষ্ট কুম ১৭৩৭তগী মহাৰুজা চহী ১৭ ভনখনদা ভাগ্যচন্দ্ৰ পোকহনত্ৰে। আৱ কেবলজিংকী ফাইলিংদগী চহী ২০ ভনখনসু ভাগ্যচন্দ্ৰ পোকহনত্ৰে।

ত্ৰেংগুশুৱা মপোক চহী : (খৃষ্ট কুম ২০১১দা পুথোৱকপা) খৃষ্ট কুম ২০১১, ওক্টোবৰ থাদা অৱাহুদ ইবোপিশক সিংহনা ইবা ‘শ্ৰীশ্ৰী অৱাহুদ ৱাজৰ্ষি’ কৌবা লাহিৰিক অমা ফোঙলকখি। লাহিৰিক অসিগী চোময় ১৮দা “ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ চহী ৪০ চুগা মণিপুৰগী নিংথৌ ওইদুনা পাল্লম্বা মতুংদা মশাগী চহী ৭৮ শুৱদা মুৰ্শিদাবাতকী গঙ্গা মপালদা কুমজা ১৭৯৮গী ওক্টোবৰ ২২, মেৱা থাগী ওনি পানবা ইৱাই নুমিতা ফাগিতি ওইখি” হায়দুনা ইৰি। ৰাৱোল অসিগী মত্ৰ ইয়া খৃষ্ট কুম ১৭৯৮-৭৮ খৃষ্ট কুম ১৭২০ অসি ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহিনি হায়দুনা উলি। নুমিং থবান অমদি পোকপগী পুংফমদি পীৱমদে।

শ্ৰীগোবিন্দ নিৰুপন তৌখিবা থৈবাংগী মকক অমদগী শ্ৰীশ্ৰী অৱাহুদ নিতুংহৈদ নিৰুপন তৌখিবনি। শ্ৰী ইবোপিশক অৱাহুদ নিতুংহৈদ যৌগল তোঁবা যাওৱিবা মীশক অমনি। মথোয়গী ইমুং মনুদা অহল-লমনশিংনা ইদুনা থল্লম্বা লাভম খৰা লৈবদগী ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ খৃষ্ট কুম ১৭২০দা পোকই হায়দুনা পুথোৱক্ৰিয়া হায়বগী ৰাফম অমা থিনিংঙাই ওইৰি।

নিপালশুৱা মপোক নুমিং : (খৃষ্ট কুম ২০১১দা পুথোৱকপা) প্ৰোফেসৰ গাংমুমে কানৈনা লেংবা ‘হিষ্টেৰী ওফ মণিপুৰ’ ভোল্লম ৱানগী চোময় ২৬৫দা মেদিংঙ ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী অমদি নোঙ্গাখিবগী চহী পৌৱপা ইতিহাসকী হেনীৰা মওদা অসুগ্ৰা পল্লি খৃষ্ট কুম ১৭৪৯-১৭৯৮। খৃষ্ট কুম ১৭৪৯ অসি প্ৰিণ্টিং মিষ্টেক ওইহমগদা হায়বদি ভাগ্যচন্দ্ৰনা অহানবা নিংথৌ ওইখিবা চহী অসি খৃষ্ট ১৭৫৯দগী হৌৱগা ১৭৬২ ফাওবা অমক ওইখি। খৃষ্ট কুম ১৭৬০দগী হৌৱগা খৃষ্ট কুম ১৭৯৮ ফাওবা নিংথৌ ওইবগী মওদা ইলহুসু থেংনে। অদুনা, মপুংদা খৃষ্ট কুম ১৭৫৯বু ১৭৪৯-১৭৯৮ হায়দুনা ইখিবা ওইহমগদা হায়দুনা বলহলি। মসি নংত্ৰগা ওজা গাংমুমেগী ভোজনবা ফাইলিং অমা লৈবদগী খৃষ্ট কুম ১৭৪৯ ১৭৪৯ অসিবু ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী নিপাল শুবনি হায়দুনা লৌশিনবা তাই।

মাপালশুৱা মপোক চহী : (খৃষ্ট কুম ২০১৮দা থেংনৰকপা) খৃষ্ট কুম ১৭৩৬ অসি ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ পোকই হায়বা শ্ৰীশামুলাইলাংপম প্ৰহলাদ শম্ভগী চেজাই অমদা থেংনবি। কনগী কৰি কৰুনা লাহিৰিক যাওখিবনো হায়বা অদুদি থেংনজি। অদুনা মথা তানা ইজদে। মপোক মণীং থাবদি অদু মা ওজৰসন। মথজা পল্লিবা চেজাই অসি থেংনবা নুমিংতা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ খৃষ্ট কুম ১৭২৯গী হিয়াস্কেগী ১০নি পানবদা পোকই হায়দুনা ১৮ নবেম্বৰ ২০১৮ইদা মপোক নুমিং অসি পালন ত্ৰে।

ত্ৰাশুৱা মপোক চহী : (খৃষ্ট কুম ২০১৯দা পুথোৱকপা) হাওবম মৰক কাংম লৈকায়া লেংবা থোঙাম নব, নুপা কৌবা মকক অনা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ পোকখিবা চহীব অসুগ্ৰা পুথোকপীৱকখি। ‘কুমজা ১৭৩৪ (শকাব্দ ১৬৫৬) গী দিসেপ্ৰ ৯, পোইনু ১৩নি পানবা লৈবাকপোকপদি চিংখংখোৱা পোক্তে। পোইনু ১৩নি পানবা লৈবাকপোকপদা অখঙ-অহৈশংনা পুথোকপীৱকপশিংদগী চাৱা খনগৎচবনি। অতৈ চহী অমসুং থবান চান্দে।’ মথক্কী ৰাৱোল অসি খৃষ্ট কুম ২০১৫ এপ্ৰিল ২৩ অমদি খৃষ্ট কুম ২০১৯ এপ্ৰিল ১৯গী ‘হুইয়েন লানপাউ’ পাউচো চুমথোক চুমশিন তৌৱগা ফোঙলকপনি হায়দুনা পল্লি।

(খৃষ্ট কুম ১৭৩৪ পোইনু ১৩নি পানবা অসি লৈবাকপোকপা তত্ৰা তাদ্ৰা খঙদে। ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী পুথোক্কা হোংনবদা লময়ানবা অনী হায়বদি শগোলসেম ওজা ইদ্দমনি অমদি সৱাংথেম ওজা বৱমনি অনীগী ফাইলিংদা যাওৱিবা পোইনু ১৩নি পানবা লৈবাকপোকপা অসি মত্ৰ তৱকপা থিৱেল্লোইশিংনা ইংশোক অমদি ইফিৰিজ য়েংসু য়েংদনা পংহাণ্ডা হাপটিম। খুদম অমা অনীংখ লৌখংগে- (১) সজ্ঞনবম অনুমতি দেবীনা ইবা ‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ’ কৌবা ৱাৱেং মচা অমদা অসুগ্ৰা ইৱাং থেংনে- “মেদিংঙ ভাগ্যচন্দ্ৰ (চিংখংখোৱা) খৃ ১৭৪০ ইং পেইনুগী ১৩ (চাহমদেই) নি পানবা লৈবাকপোকপা নুমিংতা ইফিল্ল জন্মহাদ্দা পোকই।’ (মেদিংঙ চিংখংখোৱা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ’ চোময় ৬৮, ২০১৭, খোমজিনবা লমাবম গোক্তে)। (২) ডা. য়ুয়াম নৰ্শিনিনা ইবা ‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ অমসুং মণিপুৰী থোৱিৱোল’ কৌবা ৱাৱেং অমা সোভিনৰ ২০১৮গী চোময় ৫২দা অসুগ্ৰা ইৱি- ‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ খৃ ১৯৪০গী পোইনু ১৩নি পানবা লৈবাকপোকপা নুমিংতা ইফিল্ল জন্মহাদ্দা পোকই।’ (ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ কলচৱন ফাইন্সেন, মণিপুৰনা ফোঙবা সোভিনৰ-২০১৮)

মথজা পল্লিবা খৃষ্ট কুম ১৭৪০গী পোইনুগী ১৩নি পানবসি লৈবাকপোকপা অৱাৱ তাদবৱা হায়বসু খঙদনা পংহাণ্ডা হাপটিম। পৰিফা হোল মনুদা অৱানবা পাউখুম মথং মথং শিৱবদগী মথং মথং অসুং অসুং

লাহুৱকপা কয়ানা মৱম ওইৱদুনা হৌজিভি ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী ময়াম অসে ফাগি তাৱক্কদৌৱে, তশেংনমক ফাগি তাৱবনি। অদুৰ পুন্মক অসিগী অৰোইবা পাষ্ট্ৰে অমত্তদি লৈৰি।

অৰোইবা পাষ্ট্ৰে : ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী ১১! কনগী ফাইলিংদা লানবা, কনগী ফাইলিংদা চুগা হায়বদো লেপথোকপদা অকৰা ৰাফম অমনি। মশাগী জন্ম কৃষ্টিসু লৈৱমদবা অমদি চোথোৱোল কুহাবগী চোময় অমত্তসু লাচনবীৱমদবা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী ওইথোকপা যাবা মপোক চহী পুথোক্কা অৰোইবা পাষ্ট্ৰে অমদি লৈৰি। ৰাফম অসি থোৱিলাংজৰিবনা ইজিবা ‘অনী থোকপী, অহম থোকপী, ময়ামগী মৱজা... ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক নুমিং অহমথক পালন তৌনেত্ৰ’ (হুইয়েন লানপাউ, এপ্ৰিল ২৪, ২০১৯)। হায়বা অদুগী অৰোইবা পৱেংসু পঞ্জত্ৰে। মদুদি কোৱা ইজৰুৱক হায়জত্ৰে। ৱাৱেং অদু পাৱৰগা মীওই খৰনি কৰিগুস্তা ৱাৱেং নংত্ৰগা শেংদোক ৰাৱোল খৰা ইৱাৰুজনি হায়নসু গুঞ্জখি।

হৌজিভি, শ্ৰীশামুলাইলাংপম প্ৰহলাদ শৰ্মনা তাং ১৫/৫/২০১৯দা পাউচে অসিগী লময় ৭ তা য়ান্না মৰীক চুগা শেংদোক ৰাৱোলনিদি হায়গৰা ৰাৱেং কাসুয়াগাওনা ‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ কুমজা ১৭২৯দা পোকখি, মসিমক হোংদোক-হোংজিন তোঁবা য়াৱৱোইদবা মেদিংঙুসিগী মপোক চহিনি’ হায়দুনা ইংগা ফোৱিৱক্কে। Boomerang (বুমেৱাং) অমা লম্ফিল্লকপনি হায়দুনা লৌজৈ। মদুগীদমক শীশৰ্ষবু ভুমথৈ লৈতনা থাগৎচৰি। বুমেৱাং অদু কনাদা অমুক পানগদৌৱা...?

অহানবা, মীং মীখাই নাইদনা, য়ান্না ইতিং লৈনা মসিমদি হায়-জগে - ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী হৌজিক ফাওবদা পুথোক্লক্কা মপোক চহী ১১ অসি ইনিংথৌগী অশেবা জন্ম কৃষ্টিদগী অমত্তা নত্ৰে, ময়াম মৱক অসিদগী চাৱৱা অচুগ্ৰা অমদি য়াওৱগা যাই; অতৈদ ‘মন বুধি পুৰাণ’ হায়বদি থিৱেল্লোইশিং অদুগী ৱিক্ৰিয়েসন ভক্তনি। ৱাৱেং অদুনা ‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক নুমিং অহমথক পালন তৌনেত্ৰ’ হায়জবনি। মপোক নুমিংশিং অদুৰ পুথোকপীৱগা থিৱেল্লোইশিং অদুগী ফাইলিংদা থাজুনা ভোজবনি। মগীনা লাঞ্জি, মগীনা চুম্বী হায়বদি হায়জখিদে। তৌবতবু অনী থোকপী অহমথোকপী ময়ামগী মৱজা অহম থোক্কা পাঙথোকপা যাই হায়জবনি। শ্ৰী শৰ্মনা মখাদা হজৰিবা ৰাহং খৰা অসিগী অচুগ্ৰা পাউখুম গীবা গুস্তিৱগা য়েংখিবা- (১) মেটিং/মীত কৰুনা চুগে? (২) এপ্ৰিল ২৩গী থোংজে ম লান/এপ্ৰিল ২৫গী থোংজেম লান কৰুনা চুগে? (৩) মেৱা থাগী পুয়া মৈ থাবা/ৱাকচিংগী পুয়া মৈ থাবা কৰুনা চুগে? (৪) মেৱা হাওজে হাবা/মেৱা হৌচেংবা কৰুনা চুগে?

মাগী মাগী থাজবগী নংত্ৰগা পমজবগী মত্ৰ ইয়া হৌজিকসু মৈতে চেৱাওনা/মীতে চেৱাওনা অনী থোক্কা অদু চখৰি। মতৌ অসুগ্ৰা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক নুমিংসু মাগী মাগী অপাৰুগী নংত্ৰগা ফাইলিংগী মত্ৰ ইয়া পাঙথোককৰসন হায়জবনি। মৱমদি ইনিংথৌগী চিংখংখোৱাগী অশেংবা জন্ম কৃষ্টি ফংগে। শ্ৰীশৰ্মনা মীয়ামদা চম্পুহল্লিবা পাখোংগী লিখুন অদো হাৱা চিংখোকৰগে।

শ্ৰী শৰ্মনা খৃষ্ট কুম ২০১৫দা থিৱেল্লোই অমা ওইনা ‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ’ ... (মহাক্কী মাঙলুৰবা মপোক চহী অমসুং শামু অজাওবা ফাখিবা মতম) কৌবা লাহিৰিক অমা ফোঙৰীখি। চহী কয়া চেনা থিজিল্লবা মত্ৰুদা চোময় ২৭২ পানবা অচৌবা লাহিৰিক অমা পুথোকপীৱকপদগীদমক থাগৎচৰি। মপুংদা শ্ৰীশামুলাইলাংপম ইবোতোন শৰ্মনি খৃষ্ট কুম ১৯৯০দা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ খৃষ্ট কুম ১৭২৯দা পোকই হায়বা অদুনা অচুগ্ৰা মপোক চহিনি হায়বা অসি উংবাবা হোংনবদা ৱাৱেং কয়া পুথোকপকপনি। ফট্ৰ ৱাৱেংশিং, অচুগ্ৰা য়ান্না থেংনে। গুস্তমক চুম্বী হায়বা যাদবসু থেংনবদি নত্ৰে। ইবোতোন শৰ্ম খৃষ্ট কুম ১৭২৯গী মথা তাবদা থবান, নুমিং, পুংফম পীৱমদে। শ্ৰীশৰ্মনা অসুগ্ৰা ফোজিল্লকই হায়জখি... শাদোকপম শাইপুগী কুম শক ১৬৫১, খৃ: ১৭২৯ ইং হিয়াস্কে থাগী ১০নি পানবা লৈবাকপোকপা নুমিংকী অয়ুকী কোৱোনা ৱাতোন লোমকপা তানয়ে পুং ১০ তৱকপা মঅমদা লক্ৰেন জন্মহান (যাইফুল) দা কৰ্ত্তা সিংহ পোকচুনা তাইবঙপাদা খোঙদৱকখি।’ (ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ ... চোময় ১৮৮)।

ইৱিবা খুংই অসি চোথোৱোল কুহাবদা হেজা তশেং তশেংনা যাওৱমদৌবা মাৱা হেংশিনবনি। ওহেজ্জ ফজত্ৰে। ‘চোথোৱোল কুহাবা’ চোময় ৮৯দা অসুগ্ৰা থেংনে- ‘শাদোকপম শাইপুগী কুম ১৬৫১ খৃষ্ট যাদি য়মশকৈকনা হনএ।... (চোথোৱোল কুহাবা চোময় ৯২দা) হিয়াস্কে থাদি য়মশকৈকনা হনএ। ২৩নি শগোলদেদা হাওবম...’ মৱক অসিদা হিয়াস্কে ১০নি পানবা লৈবাকপোকপা য়াওনা যাওৱমদৌ মাৱা ফজৱা ৱি-ক্ৰিয়েসন অমা তৌবীৰি। পণ্ডিত লৌশঙনা থেংনৱদি ৱাথোক্তনি। পৱেংশিং অসিবু কৰুনা কনগী চোথোৱোল কুহাবদা লানবীগো হায়দুনা অসুক ফজনা শেখিৱিবনা।

থিৱেল্লোই অয়াঙ্গনা মথোয়গী ফাইলিংশিং অদু পুয়া অদুদগীনি, ইতিহাস অদুদগীনি হায়বদো অমত্তসু পনবীৱমদে। মাগী মাগী ফাইলিং ওইনা উংবাবা হোংনবা ভক্তনি। মসিবুনি ‘Intellectual dishonesty’ হায়বদো। অদুৰ শ্ৰীশৰ্মগী মপুং ওইবা ফাইলিং ‘মণিপুৰ ইতিহাস মৈতে বিজয় পঞ্চলি শ্ৰীভাগ্যচন্দ্ৰ চৰিং (দ্বিতীয় খণ্ড), অশশীনা ‘মৈতে পুৰান ভাগ্যচন্দ্ৰ চৰিং’ অমদি ‘চোথোৱোল কুহাবা’ অনীৱদি ময়েক শেংনা পনবীৰি। মদুগীদমকসু থাগৎচৰি। অদোমদি ‘Intellectual dishonesty’ গী লিষ্ট মনুদা চান্দ্ৰে। তৌবতবু শ্ৰীশৰ্মনা মত্ৰে লৌৱিবা ‘মৈতে পুৰান ভাগ্যচন্দ্ৰ চৰিং’ হায়ৰিবা লাহিৰিক অদু খৰা থোইবী শৈৱেংগুস্তা কাৰ্য অমা ওইনা লৌনে। শ্ৰী শৰ্মগী

‘ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ’ কৌবা লাহিৰিক অসিগী ৱাহৌদোক ইবিৱিবা প্ৰোফেসৰ নোংমাইথম তেস্তি সিংহনা ‘মৈতে পুৰাণ’ অসিবু অচুগ্ৰনি হায়দুনা লৌবা যাদে হায়দুনা অসুগ্ৰা ইৱি - “অহানবগী লাহিৰিক অসি শৈৱেং (কাৰ্য) গী মওদা ইবনি। অইবগী কল্পনা, লৈতেং লৈশি-লৈথোনবা কয়া যাওৱি। মৰুওইনা লাহিৰিক থীবা হায়বগী লাহিৰিক ওইনা শীজিম্বনি। মণিপুৰগী ইতিহাস নৈনবশিংনা লাহিৰিক অসি অচুগ্ৰা ইতিহাসকী মচাক (historical account) যাওৱবা লাহিৰিক ওইনা লৌনেদ। মসিগী মথজা, লাহিৰিক অসিদা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী পোকপগী চহী, থবান, নুমিং পল্লদে।”

প্ৰোফেসৰ তেস্তিনা মাগী ৱাহৌদোজা মথা তানা অমুকসু পল্লি- “... শ্ৰীশৰ্মনা পুথোৱক্কা ‘চোথোৱোল কুহাবা’ লময় ১৩৯দা ইৱশা - ‘চহী ৫৪শুৱা মেদিংঙ ভাগ্যচন্দ্ৰ হাক্কাৰা...’ হায়ৱদা অসিমকসু অয়াঙ্গনা মেদিংঙ অসিগী মশাগী চহিনি হায়না লৌনেদ। শ্ৰীশৰ্মনিদি ‘চহী ৫৪’ অসি ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ হাক্কা মশাগী চহিনি হায়দুনা কয়া উংবাবা হোংনে।”

মথক্কী ৰাফম অসিদগী শ্ৰীপ্ৰহলাদ শৰ্মনা পুথোক্কা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী মপোক চহী খৃ: কুম ১৭২৯ অসে মাগী লাহিৰিকী ৱাহৌদোক ইখিবা প্ৰোফেসৰ নোংমাইথম তেস্তিনসু সপাট তৌদে হায়বদো অশেং তশেংনা চেঙথোককৰক্কা মৱম অদুনা খৃষ্ট কুম ১৭২৯দা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ পোকখি হায়বা অসি চহনিংঙাই ওইৱিৱা? প্ৰো. তেস্তিনা মাগী ৱাহৌদোক অসিদা কুৰবা ৰাহং অমা হংলি - “হৌজিক ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰগী জন্ম কৃষ্টি ফংলত্ৰা? লৈৱত্ৰা? অইনবা লাহিৰিক কয়া উংবাবা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ অয়ুকী তানয়ে পুং ১০দা পোকই হায়না লৌৱিবা অসিগী ‘চোথোৱোল কুহাবা’? মসিগী চপ চাবা ইতিদে/হিষ্টেৰিকেল সোসলৈৱত্ৰা? লাহিৰিকশিং অসিনা পীবা গুস্তা? ৰাহংশিং অসি হংবা ওইই। অদুনা মতাংসিদা মতিক চাবা প্ৰমান পুথোকপসু মথৌ তৱি।”

শ্ৰীশৰ্মনা মাগী লাহিৰিকী ৱাহৌদোজা প্ৰো. তেস্তিনা ইৱিবা ময়াম অসে মপুং তানা পাহৌমদালৈ। মপুংলা, মথা তানা থিথো, হায়বগী ইঙ্গিং অমা পীৱগা থল্লম্বী। মৱম অদুনা ৱাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰ খৃষ্ট: কুম ১৭২৯গী হিয়াস্কে ১০নি পানবা লৈবাকপোকপা নুমিংকী অয়ুকী তানয়ে পুং ১০দা পোকই হায়বা অসিসু চুম্বী হায়দুনা লৌবা যাদি। ‘মৈতে পুৰান ভাগ্যচন্দ্ৰ চৰিং’ হায়ৰিবা লাহিৰিক অসিদা ‘অসুং তৌনা